

Causaliteitsverwachting en negaties

*Een onderzoek naar de invloed van negaties op de verwachting van causale
vervolgzinnen*

Naam : Sander Prins
Studentnummer : 3869024
Opleiding : Communicatie- en Informatiewetenschappen
Datum : 29 juni 2016
Begeleider : Jet Hoek
Tweede lezer : Jacqueline Evers-Vermeul

Universiteit Utrecht

Samenvatting

Volgens de *causality-by-default* hypothese (Sanders, 2005) verwachten mensen dat twee opeenvolgende tekstsegmenten vaak causaal met elkaar verbonden zijn. Of en in welke mate deze hypothese opgaat in zinnen met een negatie erin, is hier in een tweetal studies onderzocht.

Met behulp van een corpusstudie en een *sentence completion task* is gekeken naar welke invloed de aanwezigheid van een negatie in een zin heeft op de verwachting van lezers op een causaal vervolg.

In het corpusonderzoek is onderzoek gedaan naar de vertaling van de connectieven *daardoor* en *doordat* van het Nederlands naar het Engels. Er is hierbij gekeken of de aanwezigheid van een negatie in de zin van invloed is op het aantal impliciete en expliciete vertalingen van deze connectieven.

Door bij de *sentence completion task* participanten een logisch vervolg te laten geven op een tekstsegment is vervolgens bestudeerd of de aanwezigheid van een negatie in de zin van invloed is op het aantal causale aanvullingen dat wordt gegeven.

In beide studies wordt geen effect gevonden van de aanwezigheid van een negatie in een zin op de verwachting van de lezer op een causaal vervolg.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Inhoudsopgave	3
1. Inleiding	4
2. Theoretisch kader.....	6
2.1. Causaliteit	6
2.2. Coherentierelaties	6
2.3. Vertalingen.....	7
2.4. Negaties.....	8
2.5. <i>Daardoor</i> en <i>doordat</i>	8
2.6 Hypothesen	10
3. Corpusstudie	11
3.1. Corpus.....	11
3.2. Annotatie.....	11
3.3. Resultaten.....	13
3.4. Conclusie/discussie	14
4. Sentence Completion Task.....	15
4.1. Methode	15
4.1.1. Participanten	15
4.1.2. Materiaal	15
4.1.3. Procedure	16
4.1.4. Annotatie.....	16
4.2. Resultaten.....	17
4.3. Conclusie/Discussie	18
5. Conclusie/Discussie	20
Referenties	21
Bijlage 1: Taalelementen die als negatie-element gebruikt kunnen worden.....	23
Bijlage 2: Test-items SCT.....	24
Bijlage 3: Fillers SCT	25
Bijlage 4: Stimuli SCT.....	26

1. Inleiding

Mensen zijn over het algemeen goed in staat om relaties tussen tekstsegmenten te herkennen en een coherente interpretatie van de informatie te maken. Korte stukjes tekst zoals in (1) zullen voor de meeste mensen weinig interpretatiemoeilijkheden met zich meebrengen.

- (1) Het had 's nachts hard gevroren, **dus** ging Dennis schaatsen.

Om de relatie tussen de twee zinsdelen bij (1) goed te begrijpen, dient men echter een grote hoeveelheid inferenties te maken (Sanders & Spooren, 2009). In dit geval moet men zich bijvoorbeeld bedenken dat het vriezen ervoor gezorgd zou hebben dat er ijs op sloten en plassen zou komen te liggen, waardoor het voor Dennis mogelijk werd om te gaan schaatsen.

Om causale relaties zoals in (1) op een discourse-niveau uit te drukken bevatten alle talen connectieven (Sanders, 2005). Dit zijn woorden die zinsdelen met elkaar verbinden en hun onderlinge relatie duidelijk maken. In het Nederlands kan men relaties tussen segmenten duidelijk maken met connectieven zoals *daardoor*, *daarom*, *doordat*, *dus*, *omdat* en *want*. Causale connectieven maken de lezer duidelijk hoe de informatie die momenteel verwerkt wordt, kan worden verbonden met het voorafgaande of volgende discourse-segment (Sanders, 2005).

Coherentierelaties kunnen dus expliciet gemarkeerd worden, maar dit is zeker niet per se noodzakelijk (Hoek & Zufferey, 2015; Sanders & Spooren, 2009). Waar in (1) de discourse-relatie expliciet gemarkeerd was met het connectief *dus*, is deze in (2) impliciet gelaten.

- (2) Het had 's nachts hard gevroren. Dennis ging schaatsen.

Ondanks de benodigde inferenties, zullen de meeste mensen de zinnen bij (2) even goed begrijpen als de zinnen bij (1) en in staat zijn om de causale relatie tussen de zinnen te herkennen. Dit komt doordat zij gebruik maken van hun wereldkennis, achtergrondinformatie en de in de tekst aanwezige informatie om tot een coherente representatie van de tekst te komen (Sanders & Spooren, 2009).

Bij het lezen van teksten hebben lezers verwachtingen over het verdere verloop ervan. Volgens de *causality-by-default* hypothese verwachten mensen dat de relatie tussen twee opeenvolgende tekstsegmenten causaal is (Sanders, 2005). Daarnaast zouden lezers causaal verbonden informatie ook beter herinneren dan niet-causaal verbonden informatie en zouden causale relaties sneller gelezen worden, waarmee de leestijd dus korter wordt wanneer de causaliteit toeneemt (Sanders, 2005).

Verschillende tekstuele structuurkenmerken zouden de verwachtingen van lezers kunnen beïnvloeden. Het gaat hier bijvoorbeeld om de werkwoordstijd of de aanwezigheid van een negatie in de zin. De laatste hiervan is hier onderzocht en biedt de kans om meer inzicht te krijgen in de

lezersverwachtingen. Uiteindelijk zou dit kunnen leiden tot een preciezer en daarmee genuanceerder en completer beeld van deze verwachtingen.

Het onderzoek dat hier wordt verricht bestaat uit twee delen en onderzoekt in hoeverre mensen causale relaties verwachten bij bepaalde soorten zinnen. De hoofdvraag die tijdens dit onderzoek zal worden onderzocht luidt:

Op welke manier beïnvloedt de aanwezigheid van een negatie in een zin de verwachting van de lezer op een causaal vervolg?

Om de invloed van een negatie in een zin te onderzoeken zal eerst een corpusstudie worden uitgevoerd. Bij deze corpusstudie zal gekeken worden naar de manier waarop zinnen met daarin de connectieven *daardoor* en *doordat* in het Engels worden vertaald. Vervolgens zal bij deze zinnen worden gekeken of de aanwezigheid van een negatie van invloed is op de mate waarin het causale verband impliciet dan wel expliciet wordt vertaald. In dit eerste onderzoek staat de volgende deelvraag centraal:

Zorgt de aanwezigheid van een negatie in een zin ervoor dat het causale verband vaker impliciet wordt vertaald?

Vervolgens zal de invloed van de aanwezigheid van een negatie in een zin op een tweede wijze worden onderzocht. Door participanten een zogeheten *sentence completion task* in te laten vullen, zal worden gekeken of de aanwezigheid van een negatie van invloed is op de manier waarop zinnen worden gecompleteerd. Bij dit tweede onderzoek wordt gekeken naar de tweede deelvraag:

Zorgt de aanwezigheid van een negatie in een zin dat men vaker een causale vervolgzin aanvult?

2. Theoretisch kader

2.1. Causaliteit

Bij het verklaren van de cognitieve complexiteit wordt verwacht dat causaliteit een belangrijke rol kan spelen (Sanders, 2005). Causaliteit wordt in taal gezien als cruciaal voor communicatie en elke taal wordt verondersteld specifieke linguïstische middelen te bevatten waarmee causaliteit kan worden uitgedrukt (Pander Maat & Sanders, 2000).

Gelijk aan Sanders (2005) zal er in het onderzoek dat hier wordt verricht een brede opvatting van causaliteit worden gehanteerd, waaronder oorzaak-gevolg relaties, uitleg, redeneringen en argumentatie worden gerekend. Dit betekent dat zowel zinnen zoals in (3) als zinnen in (4) als causaal worden beschouwd.

- (3) Het regent, dus ik word nat.
- (4) Het regent, dus neem ik een paraplu mee.

De *causality-by-default hypothesis* (Sanders, 2005) veronderstelt dat mensen een causaal vervolg verwachten. Of mensen ook daadwerkelijk causaliteit verwachten en of de *causality-by-default* hypothese zomaar overal en altijd opgaat, wordt in het onderzoek dat hier wordt beschreven onderzocht. Mogelijk zijn er namelijk aspecten die de verwachtingen van lezers (kunnen) beïnvloeden. Dit zou als gevolg hebben dat er een genuanceerder, completer beeld nodig is om iets te kunnen zeggen over de verwachtingen. Dit onderzoek poogt bij te dragen aan de vorming van een preciezer beeld van deze lezersverwachtingen.

2.2. Coherentierelaties

Mensen zijn in staat om stukken tekst als een inhoudelijk coherent geheel te zien, waardoor men hieruit betekenis op kan maken. Het begrijpen van coherentierelaties tussen tekstsegmenten is dan ook een cruciaal aspect van verbale communicatie (Sanders & Spooren, 2009). Coherentie kan binnen een tekst zowel bestaan tussen kleine tekstsegmenten (zinnen en zinsdelen) als tussen grotere tekstsegmenten (zoals alinea's of zelfs hele hoofdstukken).

Volgens Sanders, Spooren en Noordman (1992) zijn verschillende coherentierelaties tussen twee tekstsegmenten (S_1 en S_2) van elkaar te onderscheiden aan de hand van een viertal *primitives*. In het onderzoek dat hier verricht is wordt met drie van deze vier manieren van onderscheiden rekening gehouden.

Het eerste onderscheid dat bij coherentierelaties te maken is, is op basis van de sterkte van de verbondenheid tussen twee tekstsegmenten. In (5) staat een voorbeeld van een zwakke, oftewel additieve relatie en in (6) een voorbeeld van een sterke, ofwel causale relatie.

(5) Jan is jarig en Bob eet taart.
 S₁ S₂

(6) Jan is jarig, dus Bob eet taart.
 S₁ S₂

De relatie tussen de tekstsegmenten S₁ en S₂ in (6) is sterker dan in (5), omdat er niet enkel sprake is van samenhang, maar ook van een oorzaak-gevolgrelatie. Waarom Bob taart eet wordt in (5) niet gezegd. In (6) zorgt het connectief *dus* echter voor een causale relatie tussen de twee tekstsegmenten en is het jarig zijn van Jan de reden dat Bob taart eet. Bij het terughalen van herinneringen zorgen causale relaties, zoals in (6), voor betere resultaten dan additieve relaties (Sanders & Spooren, 2009).

Een tweede onderscheid binnen coherentierelaties betreft de volgorde van de tekstsegmenten. De (causale) relatie tussen twee opeenvolgende tekstsegmenten kan in twee richtingen voorkomen: voorwaarts of achterwaarts. In (7) is er sprake van voorwaartse volgorde, waarbij de oorzaak in S₁ wordt opgevolgd door het gevolg in S₂. In (8) daarentegen wordt de oorzaak (in S₄) voorafgegaan door het gevolg in S₃.

(7) Hij heeft veel gerend, dus hij wordt moe.
 S₁ S₂

(8) Hij wordt moe, want hij heeft veel gerend.
 S₃ S₄

Een derde onderscheid dat Sanders, Spooren en Noordman (1992) maken betreft de polariteit. De relatie tussen twee tekstsegmenten kan namelijk zowel positief als negatief zijn. In (9) staat een voorbeeld van een positieve relatie en in (10) een voorbeeld van een negatieve relatie. Waar in (9) het laat zijn als gevolg heeft dat Kees naar huis gaat, doet hij in zin (10) een concessie en blijft.

(9) Het is al laat, dus gaat Kees naar huis.

(10) Het is al laat, maar Kees blijft toch nog even.

Rekening houdend met deze drie onderscheiden binnen coherentierelaties wordt er in dit onderzoek enkel gekeken naar positieve, causale coherentierelaties.

2.3. Vertalingen

Schrijvers houden bij het schrijven van teksten rekening met de verwachtingen van het beoogde lezerspubliek. Wanneer relaties tussen tekstsegmenten in lijn liggen met deze verwachtingen, worden deze vaak impliciet gelaten (Asr & Demberg, 2012). Ook menselijke vertalers hebben bij het vertalen van een brontekst naar een doelttekst de keuze om relaties meer impliciet of juist meer expliciet te

maken. Om de relatie tussen twee tekstsegmenten in de doeltekst te behouden hebben vertalers de keuze om connectieven te vertalen, weg te laten of toe te voegen (Halverson, 2004; Zufferey & Cartoni, 2014).

De wijze waarop vertalers omgaan met connectieven biedt ons de kans om meer inzicht te krijgen in de (omgang met) relaties tussen tekstsegmenten. Wanneer een coherentierelatie in de vertaling niet expliciet aanwezig zijn, kan men aannemen dat deze ook impliciet afgeleid kan worden en dus in lijn ligt met de verwachtingen van de lezer. Op deze wijze kunnen vertalingen helpen bij het verkrijgen van inzicht over connectieven al dan niet noodzakelijk zijn en over welke tekstkenmerken hierop van invloed kunnen zijn.

2.4. Negaties

Met behulp van een zogeheten negatie kan de inhoud van een tekstsegment worden ontkend. Een negatie kan voorkomen in de vorm van een ontkennend woord of voorvoegsel (zie Bijlage 1). De aanwezigheid van een negatie in een zin kan daarnaast zorgen voor een verwachting bij de lezer. Wanneer er in een zin een negatie aanwezig is, zou dit voor de lezer een duidelijke cue zijn dat op een causaal vervolg zou duiden (Asr & Demberg, 2015). Het tekstsegment bij (11) laat zien hoe de lezer verwacht dat er een causale relatie moet bestaan tussen het eerste tekstsegment en het vervolg hierop.

(11) We hebben geen honger, [...].

Causale relaties worden samen met continuïteitsrelaties vaker impliciet gelaten dan andersoortige relaties (Asr & Demberg, 2012). Het causale vervolg dat lezers bij de aanwezigheid van een negatie in een zin verwachten, zal dan ook vaker impliciet worden gelaten.

In het onderzoek dat hier wordt verricht zal worden onderzocht of negaties van invloed zijn op de hoeveelheid causale relaties die worden aangevuld. We verwachten hierbij dat mensen een impliciete relatie verwachten wanneer er een negatie voorkomt in de zin.

2.5. Daardoor en doordat

Voor het corpusonderzoek zijn tekstfragmenten geselecteerd die de connectieven *daardoor* en *doordat* bevatten. Samen met *daarom*, *dus*, *omdat* en *want* behoren deze connectieven tot de meest frequente causale connectieven in het Nederlands. Door de diversiteit aan causale connectieven in het Nederlands hebben sprekers de mogelijkheid om het door hen beoogde type causaliteit zeer precies uit te drukken (Sanders & Spooren, 2009).

Er is gekozen om onderzoek te doen naar connectieven, omdat is aangetoond dat het bestuderen van deze ogenschijnlijk kleine tekstelementen helpt bij het beantwoorden van grote vraagstukken rondom taal en cognitie (Sanders, 2005).

2.6 Hypothesen

Om antwoord te krijgen op de eerste deelvraag is een corpusstudie uitgevoerd. Het onderzoek van Asr & Demberg (2015) heeft uitgewezen dat de aanwezigheid van een negatie in een zin een cue kan vormen voor de lezer die ertoe kan leiden dat deze een causaal verband verwacht. Daarnaast stelt dit onderzoek dat causale relaties vaker impliciet vertaald worden, waarna de volgende eenzijdige hypothese is opgesteld:

- (H1) De aanwezigheid van een negatie in een zin zorgt ervoor dat de causale relatie vaker impliciet wordt vertaald.

Indien uit de corpusstudie blijkt dat de aanwezigheid van een negatie in een zin vaker leidt tot een impliciete vertaling van de connectieven *daardoor* en *doordat*, zou dat betekenen dat een causaal vervolg meer binnen de verwachtingen van de lezer ligt wanneer deze op een negatie volgt dan wanneer er geen negatie aanwezig is.

Om de invloed van de aanwezigheid van een negatie in een zin op de lezersverwachtingen verder te onderzoeken is vervolgens een tweede studie uitgevoerd waarbij lezers een *sentence completion task* in dienden te vullen. De aanvullingen die de lezers bij deze invultraak geven laat duidelijk zien welke verwachtingen zij hebben van het verdere verloop van de zin. Ook hierbij is een eenzijdige hypothese opgesteld, welke als volgt luidt:

- (H2) De aanwezigheid van een negatie in een zin zorgt ervoor dat men vaker een causale vervolgzin aanvult.

3. Corpusstudie

Om te onderzoeken of een negatie in een zin in de brontekst bij een vertaling ervoor zorgt dat een causaal verband vaker impliciet wordt vertaald, is een kleine corpusstudie uitgevoerd. Bij dit corpusonderzoek is gekeken naar hoe de causale connectieven uit de brontekst (Nederlands) vertaald worden in de doelttekst (Engels). Hierbij is gekeken naar de vertaling van (de betekenis van) het connectief en naar of dit op een impliciete of een expliciete wijze is gebeurd. Daarnaast is de invloed van een negatie op de coherentierelatie onderzocht.

Achtereenvolgend zullen in dit hoofdstuk het gebruikte corpus, de annotatiewijze, de resultaten en de daaraan verbonden conclusies worden besproken.

3.1. Corpus

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van fragmenten uit het Europarl Direct-corpus (Koehn, 2005; Cartoni, Zufferey & Meyer, 2013), een corpus bestaande uit vergaderingen uit het Europees Parlement (1996-heden). Uit dit corpus zijn de bestanden gebruikt van vóór 2003, omdat enkel in deze periode één-op-één vertaald is. Vanaf 2003 is vanwege de groei van de Europese Unie eerst naar ‘tussentalen’ vertaald en daarna pas naar alle andere talen. Omdat er bij de recentere bestanden niet vast te stellen valt of de fragmenten direct van de brontaal naar de doeltaal zijn vertaald, zijn de bestanden van na 2003 in dit onderzoek niet gebruikt. Uit het resterende deel van het corpus zijn vervolgens fragmentenparen geselecteerd met als brontaal Nederlands en als doeltaal Engels.

De selectie van de fragmenten gebeurde automatisch op basis van de aanwezigheid van de connectieven *doordat* en *daardoor* in de brontaal, met daarbij de corresponderende vertalingen. Bij het connectief *daardoor* leverde dit 96 fragmentenparen op en bij *doordat* waren dit 243 paren. Van de 243 paren waar *doordat* in voorkomt is een willekeurige selectie gemaakt van 100 paren. In totaal zijn in dit onderzoek dus 196 paren fragmenten gebruikt.

3.2. Annotatie

Twee onderzoekers hebben de 196 fragmentenparen geannoteerd. Bij het annoteren van de fragmentenparen is naar een tweetal aspecten gekeken: de vertaling van (de betekenis van) het connectief in de doelttekst en de aanwezigheid van negatie in de brontekst.

Bij de vertaling van het connectief van de brontaal naar de doeltaal zijn verschillende vertaalopties mogelijk. Hoek, Evers-Vermeul en Sanders (2015) maken hierin een onderscheid in een vijftal categorieën: expliciete vertalingen, vertalingen in de vorm van een parafraze, vertaling middels ondergespecificeerde connectieven, syntactische constructies en impliciete vertalingen. In het onderzoek dat hier wordt verricht is besloten om een tweedeling te maken in de categorieën vertalingen. De vier eerstgenoemde soorten vertalingen worden allemaal als expliciete vertalingen beschouwd en staan tegenover de resterende impliciete vertalingen.

Een voorbeeld van een expliciete vertaling:

- (16) a. In die tweede opvatting heeft de Europese Unie gefaald **doordat** de groene Milieuministers van Frankrijk en Duitsland niet bereid waren om Kyoto te vergeten.
- b. The European Union made an error of judgement where the second view is concerned, **because** the green Environment Ministers of France and Germany were not prepared to forget Kyoto.

Een voorbeeld van een impliciete vertaling:

- (17) a. Voorzitter, ik wil even mijn excuses uitspreken dat ik werd opgehouden en **daardoor** net te laat kwam voor het antwoord op mijn vraag. Ik wil mijn spijt daarvoor betuigen.
- b. Mr President, I would like to offer my apologies for having been held up, and arriving a little too late for the reply to my question.

Ten tweede is er gekeken naar de aanwezigheid van negaties in de brontekst. Er is hierbij een brede interpretatie gebruikt van het begrip negatie. Er is niet enkel een negatie aanwezig wanneer de woorden *geen* of *niet* in het tekstsegment voorkomen, maar ook wanneer dit segment woorden bevat die bijvoorbeeld een voorvoegsel als *de-*, *ont-* of *dis-* bevatten. Bij het annoteren van de negaties is gebruik gemaakt van een lijst met taalelementen die als negatie-element gezien kunnen worden. De lijst is afkomstig uit de Elektronische Algemene Nederlandse Spraakkunst (E-ANS) en is te vinden in Bijlage 1.

Een voorbeeld van fragment dat een negatie bevat:

- (18) Veel streefdata over specifieke onderwerpen zijn **niet** gehaald en staan daardoor helaas op de agenda in Cancun waardoor die agenda nu al overladen dreigt te worden.

De twee onderzoekers hebben alle 96 fragmenten met *doordat* geannoteerd. Van *daardoor* hebben beiden 100 fragmenten geannoteerd, waarvan 50 dezelfde fragmenten. Over de 146 fragmenten die beide onderzoekers hebben geannoteerd is een interbeoordelaarsbetrouwbaarheid berekend. Hieruit bleek dat beide onderzoekers de fragmenten betrouwbaar hebben beoordeeld. De betrouwbaarheid bij de beoordeling van de vertaling leverde een score op van $\kappa = 0.86$ en de beoordeling van de negaties κ

= 0.85. De fragmenten waarover de onderzoekers het oneens waren zijn door de onderzoekers samen bekeken. Hierbij hebben beide elkaar gepoogd te overtuigen, waarna enkele annotaties zijn aangepast. Bij slechts enkele gevallen werden de onderzoekers het niet eens en daarbij is voor dit onderzoek de beoordeling van de eerste onderzoeker (auteur) gebruikt.

3.3. Resultaten

In deze paragraaf zullen de resultaten van het corpusonderzoek worden besproken. Eerst zal worden gekeken of de aanwezigheid van een negatie van invloed is op de vertaling, waarna wordt gekeken of de vertaling per connectief verschilt. Uiteindelijk is er ook gekeken naar of de eventuele invloed van negatie verschilt per connectief.

Tabel 1

Aantal impliciete en expliciete vertalingen per wel/geen negatie

	Impliciet	Expliciet	Totaal
Geen negatie	29	83	112
Wel negatie	21	63	84
Totaal	50	146	196

Uit Tabel 1 blijkt dat van de 196 connectieven in de brontekst er in 84 gevallen een negatie aanwezig is en in 112 van de gevallen niet. Kijkend naar de hoeveelheden impliciete en expliciete vertalingen, levert de aanwezigheid van een negatie in een zin geen significante verschillen op, ($\chi^2 (1) = 0.02$; $p = 0.44$; 2-zijdig).

Tabel 2

Aantal impliciete en expliciete vertalingen per connectief

	Impliciet	Expliciet	Totaal
Doordat	11	85	96
Daardoor	39	61	100
Totaal	50	146	196

Daardoor wordt significant vaker impliciet vertaald dan *doordat*, ($\chi^2 (1) = 19.55$; $p < 0.001$; 2-zijdig).

Tabel 3

Aantal impliciete en expliciete vertalingen per negatie per connectief

		Impliciet	Expliciet	Totaal
Doordat	Geen negatie	7	47	54
	Wel negatie	4	38	42
Daardoor	Geen negatie	22	36	58
	Wel negatie	17	25	42
Totaal		50	146	196

Kijkend naar de hoeveelheden impliciete en expliciete vertalingen per connectief, levert de aanwezigheid van een negatie geen significante verschillen op. Dit is zowel het geval bij *doordat* ($p = 0.43$), als bij *daardoor*, ($\chi^2(1) = 0.06$; $p < 0.80$; 2-zijdig).

3.4. Conclusie/discussie

Uit de corpusstudie blijkt enkel een significant verschil te bestaan wanneer men kijkt naar de manier waarop er per connectief is vertaald. *Daardoor* wordt significant vaker impliciet vertaald dan *doordat*. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat er voor *daardoor* geen Engels equivalent bestaat, waardoor dit zeer vaak impliciet zal worden vertaald. *Doordat* laat zich in het Engels daarentegen in de meeste gevallen expliciet vertalen met *because*. Als men vervolgens gaat kijken of de aanwezigheid van een negatie van invloed is op de vertaling per connectief, blijkt dit niet significant te zijn.

De hypothese dat de aanwezigheid van een negatie in een zin ervoor zorgt dat de causale relatie vaker impliciet vertaald wordt, wordt door dit corpusonderzoek niet bevestigd. De aanwezigheid van een negatie zorgt er niet voor dat de zin vaker impliciet wordt vertaald. Een mogelijke verklaring voor de beperkte resultaten zou kunnen zijn dat er bij deze corpusstudie slechts gebruik gemaakt is van een kleine selectie fragmenten.

Een verdere limitatie bij het hier verrichte corpusonderzoek is dat er enkel gekeken is naar fragmenten waarbij er in de brontekst connectieven aanwezig zijn. Er is met andere woorden enkel gekeken naar fragmentenparen waarbij de causale relatie expliciet aanwezig was in de brontekst. Nu kan het ook voorkomen dat deze relatie in de brontekst impliciet voorkomt, waarbij dit in de vertaling in de doelttekst vervolgens zowel geëxpliciteerd kan worden als impliciet kan blijven. Deze fragmenten zijn echter niet zomaar automatisch uit het corpus te halen, waardoor ze in dit onderzoek niet konden worden onderzocht. In vervolgonderzoek zou gekeken kunnen worden of fragmenten met een impliciete causale relatie in de brontekst eenzelfde resultaat opleveren.

4. Sentence Completion Task

Om te onderzoeken of een negatie in een zin ervoor zorgt dat men vaker een causale vervolgzin verwacht, is er een *sentence completion task* uitgevoerd. Het was bij deze invulzaak de bedoeling dat participanten een logische vervolgzin toevoegden aan de zin die ze gepresenteerd kregen. De verwachting bij dit onderzoek is dat de aanwezigheid van een negatie ervoor zorgt dat men vaker een causale vervolgzin aanvult.

4.1. Methode

4.1.1. Participanten

De participanten waren mensen die slechts aan één eis hoefden te voldoen, namelijk: Nederlands moest hun moedertaal zijn. Aan het onderzoek hebben in totaal 50 mensen deelgenomen. Per vragenlijst kwam dit neer op 25 participanten. De totale groep bestond uit 27 mannen (54%) en 23 vrouwen (46%). Uit een chi-kwadraattoets bleek dat de participanten qua geslacht gelijk verdeeld waren over de twee invullijsten ($\chi^2(1) = 0.08$; $p = 0.39$; 2-zijdig). De leeftijd van de participanten liep uiteen van 19 tot en met 74 jaar, met een gemiddelde van 35,5 jaar. Het hoogst genoten opleidingsniveau was bij 6 participanten middelbaar onderwijs (12%), bij 5 participanten MBO (10%), bij 14 participanten HBO (28%) en bij 25 participanten WO (50%). Ook qua opleidingsniveau bleken de participanten gelijk over de invullijsten te zijn verdeeld ($\chi^2(3) = 7.17$; $p = 0.07$; 2-zijdig).

4.1.2. Materiaal

Voor de *sentence completion task* zijn een tweetal vragenlijsten opgesteld. Er zijn hiervoor een twintigtal paren test-items ontwikkeld. Elk paar bestond hierbij uit een zin in twee condities, de een met negatie en de ander zonder negatie. Alle zinnen zijn in dezelfde werkwoordtijd aangeboden: de onvoltooid tegenwoordige tijd. Op deze manier is geprobeerd om de test-items zoveel mogelijk op eenzelfde manier aan te bieden, opdat er geen effecten op zouden kunnen treden als gevolg van andere tekstuele kenmerken dan de negatie. Qua inhoud waren de items verder volledig hetzelfde, zoals in (19).

- (19)
- a. Aan de kust is het mooi weer
 - b. Aan de kust is het **geen** mooi weer

Elk paar werd verdeeld over de vragenlijsten, zodat participanten niet twee keer dezelfde zin (in de verschillende condities) te zien zouden krijgen. De test-items zijn uiteindelijk zo verdeeld dat elke vragenlijst bestond uit twintig test-items, waarvan tien met en tien zonder negatie. De vragenlijsten zijn terug te vinden in Bijlage 2, waarin aan de hand van de markeringen van de negaties goed te zien is hoe de lijsten van elkaar verschillen.

Om ervoor te zorgen dat de participanten niet doorhadden wat er onderzocht werd, zijn de lijsten aangevuld met een twintigtal *fillers* (zie Bijlage 3). De totale vragenlijsten bestonden hierdoor uit veertig zinnen, welke in willekeurige volgorde zijn geplaatst. Om verdere verwarring te voorkomen zijn de persoonsnamen in de items allemaal slechts eenmaal gebruikt. De totale vragenlijsten, zoals deze zijn getoetst, zijn terug te vinden in Bijlage 4.

4.1.3. Procedure

De complete vragenlijsten werden via de website van Thesistools online aangeboden. Participanten waren hierdoor in staat om de vragenlijst op de door hun gekozen locatie in te vullen. Via de beschikbaar gestelde link kwamen de participanten willekeurig bij één van de twee vragenlijsten terecht.

De participanten kregen op voorhand te horen dat de het onderzoek 10 á 15 minuten in beslag zou nemen. In verband met de lengte van de invoertaak kregen ze het advies om de vragenlijst op een desktopcomputer of een laptop in te vullen. Voorafgaand aan de vragenlijst kregen de participanten daarnaast een korte instructie over de uit te voeren opdracht. Deze instructie luidde als volgt:

Allereerst hartelijk bedankt voor de deelname aan dit onderzoek. Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer 10 minuten bedragen.

U krijgt telkens een zin te lezen, waarbij het de opdracht is om deze aan te vullen. In totaal gaat het om 40 zinnen. Er zijn geen goede of foute antwoorden, het gaat erom dat u invult wat er in u opkomt. U mag hierbij zoveel woorden gebruiken als u wilt.

Voorafgaand aan de vragenlijst vragen we u om enkele gegevens over uzelf in te vullen. Het onderzoek is volledig anoniem en met de resultaten zal op vertrouwelijke wijze worden omgegaan.

Op de pagina die op deze instructies volgde werd de participanten gevraagd om enkele demografische gegevens over zichzelf in te vullen. Het ging hierbij om hun geslacht, leeftijd, hoogst genoten opleidingsniveau en daarnaast om of Nederlands wel of niet hun moedertaal is. Na het invullen van deze gegevens kwamen de participanten op de eerste pagina van de vragenlijst terecht. Op elk van de pagina's van de vragenlijst stond steeds één zin met daarbij de benodigde invulruimte.

4.1.4. Annotatie

Bij het annoteren van de resultaten zijn allereerst de *fillers* verwijderd en de resultaten van test-items weer per paar bij elkaar geplaatst. Omdat elk van de participanten 20 test-items kreeg en er in totaal 50 participanten waren, leverde dit uiteindelijk 1.000 vervolgzinnen op. De vervolgzinnen zijn vervolgens

geannoteerd en in de volgende categorieën verdeeld: expliciet causaal verband, impliciet causaal verband, geen causaal verband en *non-target* antwoord.

De antwoorden van een drietal participanten zijn ook door de tweede onderzoeker geannoteerd. Deze annotaties zijn vergeleken met die van de eerste onderzoeker en er is hierover een interbeoordelaarsbetrouwbaarheid is berekend. Hieruit kwam naar voren dat de resultaten betrouwbaar zijn beoordeeld. De betrouwbaarheid bij de beoordeling van aanwezigheid de causaliteit leverde een score op van $\kappa = 0.93$ en de beoordeling van de aanwezigheid van een connectief $\kappa = 0.69$. Voor de rest van het onderzoek is de beoordeling van de eerste onderzoeker (auteur) aangehouden.

Van de 1.000 vervolgzinnen zijn er 224 als *non-target* gemarkeerd, omdat deze antwoorden niet bruikbaar waren voor het verdere onderzoek. Het ging hierbij om antwoorden in de vorm van een enkel leesteken, een enkel woord, een onlogisch vervolg of een incompleet antwoord. Voorbeeld (20) en (21) illustreren deze onbruikbare aanvullingen.

- (20) De scooter van de buurman staat op de oprit **geparkeerd**.
 (21) De brug staat nooit lang open, **gelukkig maar**.

Vervolgens is per participant en per item (per vragenlijst) gekeken of meer dan 50% van de antwoorden als *non-target* gemarkeerd was. Indien dit het geval was, werd het desbetreffende item of de desbetreffende participant bij de verdere analyse achterwege gelaten. Als gevolg hiervan zijn vier participanten en twee test-items uit de resultaten verwijderd. Dit zorgde ervoor dat er nog eens 78 antwoorden verwijderd werden, waarna er 698 antwoorden resulteerden voor de uiteindelijke analyse.

4.2. Resultaten

Tabel 4

Aantal causale en niet causale vervolgzinnen per wel/geen negatie

	Causaal	Niet causaal	Totaal
Wel negatie	218	150	368
Geen negatie	183	147	330
Totaal	401	297	698

Er is geen significant verschil tussen het aantal causale en niet causale vervolgzinnen dat per conditie is gegeven, ($\chi^2(1) = 1.02$; $p = 0.15$; 2-zijdig).

Tabel 5

Aantal impliciete en expliciete vervolgzinnen per wel/geen negatie

	Impliciet	Expliciet	Totaal
Wel negatie	73	145	218
Geen negatie	58	125	183
Totaal	131	270	401

Er is geen significant verschil tussen het aantal impliciete en expliciete vervolgzinnen dat per conditie is gegeven, ($\chi^2(1) = 0.15$; $p = 0.35$; 2-zijdig).

4.3. Conclusie/Discussie

De hypothese dat de aanwezigheid van een negatie in een zin ervoor zorgt dat men vaker een causale vervolgzin aanvult wordt door de *sentence completion task* niet bevestigd. Hieruit blijkt namelijk dat tussen zinnen met en zinnen zonder negatie geen significant verschil is wat betreft het aantal causale en niet causale vervolgzinnen dat wordt gegeven. Ook wanneer men kijkt naar het aantal impliciete en expliciete vertalingen is er geen significant verschil.

Omdat er in totaal 302 antwoorden niet bruikbaar zijn bevonden voor verdere analyse en dit een aanzienlijk deel van het totaal aantal antwoorden betreft, is een verdere kwalitatieve analyse uitgevoerd naar de oorzaak hiervan. Bij deze kwalitatieve analyse is eerst gekeken naar de twee test-items en de vier participanten die uit de resultaten zijn verwijderd.

Bij Item 1 gaven 30 van de 50 participanten (60%) een *non-target* antwoord. Item 1 is in (22) opgenomen, waarbij vrijwel direct duidelijk is waarom het bij het aanvullen van dit item misgaat. Naastdat participanten een causale aanvulling kunnen geven, is het bij deze zin ook mogelijk om te volstaan met een (eenvoudige) voorzetsel-constructie met het voorzetsel ‘met’ of ‘over’. Een groot aantal participanten gaf hierbij logischerwijs een aanvulling beginnend met ‘over’, zoals bijvoorbeeld ‘over mijn werk’.

- (22) a. De manager is vandaag erg tevreden
 b. De manager is vandaag erg ontevreden

Bij Item 8 werd door 14 van 50 vijftig participanten (28%) een *non-target* antwoord ingevuld. Wanneer men echter naar de vragenlijsten afzonderlijk gaat kijken, blijkt dat 13 van de 14 *non-target* antwoorden als aanvulling wordt gegeven bij de conditie zonder negatie. De in (23) opgenomen conditie van dit item werd door de meeste participanten aangevuld met één enkel woord: ‘geparkeerd’.

- (23) De scooter van de buurman staat op de oprit

Naast deze twee test-items zijn ook de antwoorden van vier participanten verwijderd. Bij drie van de vier waren de *non-target* antwoorden hoofdzakelijk één-woord-aanvullingen. De laatste participant waarvan de antwoorden verwijderd zijn, gaf voornamelijk onlogische vervolgen aan de aan te vullen zinnen. Zo werd de zin in (24) bijvoorbeeld aangevuld met ‘Vrije dag’.

(24) Het sportevenement van aankomende dinsdag gaat niet door

Een mogelijke oorzaak voor de grote hoeveelheid *non-target* antwoorden schuilt in de instructie die de participanten voorafgaand aan de invultraak hebben ontvangen. In de instructie wordt aan de participanten gevraagd om de zinnen aan te vullen. Dat het echter gewenst is dat de aanvulling een logische vervolgzin op het gegeven item is, valt niet direct uit de instructies op te maken. Met name de twee onderstaande zinnen kunnen bij de participanten voor verwarring hebben gezorgd.

Er zijn geen goede of foute antwoorden, het gaat erom dat u invult wat er in u opkomt.

U mag hierbij zoveel woorden gebruiken als u wilt.

Bij vervolgstudies dient rekening gehouden te worden met de gevolgen die uit kunnen gaan van de instructies die aan de deelnemers worden gegeven.

5. Conclusie/Discussie

De *causality-by-default* hypothese veronderstelt dat lezers bij twee opeenvolgende zinnen een causaal verband verwachten. In dit onderzoek is gekeken naar of de aanwezigheid van een negatie in een zin de verwachting van de lezer op een causaal vervolg beïnvloedt. Met behulp van het tweetal studies dat hier is uitgevoerd is er geen effect van de aanwezigheid van een negatie gevonden.

De hypothese dat de aanwezigheid van een negatie in een zin ervoor zou zorgen dat de causale relatie vaker impliciet vertaald zou worden, werd niet bevestigd door het corpusonderzoek. Hieruit blijkt namelijk dat het voor de mate van impliciete en expliciete vertalingen niet uitmaakt of er in een zin een negatie aanwezig is. De aanwezigheid van een negatie lijkt daarmee ook niet van invloed te zijn op de mate waarin lezers een causaal vervolg verwachten. Een verdere nuancering van de *causality-by-default* hypothese lijkt op hiervoor dus niet nodig.

Ook de hypothese bij de *sentence completion task* werd niet bevestigd. Uit deze studie blijkt namelijk niet dat lezers significant vaker een causale vervolgzin verwachten en aanvullen bij de aanwezigheid van een negatie in een zin. Anders dan in eerder onderzoek (Asr & Demberg, 2015) bleek een negatie daarnaast ook niet (significant) van invloed te zijn op het aantal impliciete en expliciete vertalingen. Een mogelijke verklaring hiervoor is waarschijnlijk te vinden in het grote aantal wegvallende resultaten bij de *sentence completion task*. De resultaten van het eerdere onderzoek worden hiermee dan ook niet ontkracht, maar dienen in vervolgonderzoek aan de hand van verbeterde stimuli nader te worden onderzocht.

Het hier verrichte onderzoek toont al met al aan dat er geen invloed uitgaat van de aanwezigheid van een negatie in een zin op de verwachting van de lezer op een causaal vervolg.

Referenties

- Asr, F.T., & Demberg, V. (2012). Implicitness of discourse relations. *Proceedings of the 25th International Conference on Computational Linguistics COLING*, Mumbai, India, 2669-2684.
- Asr, F. T., & Demberg, V. (2015). Uniform information density at the level of discourse relations: negation markers and discourse connective omission. *IWCS 2015*, 118-128.
- Cartoni, B., Zufferey, S. & Meyer, T. (2013). Using the Europarl corpus for cross-linguistic research. *Belgian Journal of Linguistics*, 27(1), 23-42.
- Halverson, S. (2004). Connectives as a translation problem. In: H. Kittel et al. (Eds.), *An International Encyclopedia of Translation Studies*, 562-572. Berlin/New York: Walter de Gruyter.
- Hoek, J., Evers-Vermeul, J. & Sanders, T. J. M. (2015). The role of expectedness in the implicitation and explicitation of discourse relations. *Discourse in Machine Translation*, 41.
- Hoek, J. & Zufferey, S. (2015). Factors influencing the implicitation of discourse relations across languages. *Proceedings 11th Joint ACL-ISO Workshop on Interoperable Semantic Annotation (ISA-11)*, 39-45.
- Koehn, P. (2005). Europarl: A parallel corpus for statistical machine translation. *MT Summit (Vol 5)*, 79-86.
- Pander Maat, H. & Sanders, T. J. M. (2000). Domains of use or subjectivity? The distribution of three Dutch causal connectives explained. *Topics in English Linguistics*, 33, 57-82.
- Sanders, T. J. M. (2005). Coherence, causality and cognitive complexity in discourse. *Proceedings/Actes SEM-05, First International Symposium on the Exploration and Modelling of Meaning*, 105-114.
- Sanders, T. J. M., Sanders, J. & Sweetser, E. (2009). Causality, cognition and communication: A mental space analysis of subjectivity in causal connectives. *Causal Categories in Discourse and Cognition*, 20-59.
- Sanders, T. J. M., Spooren, W. P. & Noordman, L. G. (1992). Toward a taxonomy of coherence

relations. *Discourse processes*, 15(1), 1-35.

Sanders, T. J. M. & Spooren, W. (2009). Causal categories in discourse: Converging evidence from language use. In Sanders, T. & Sweetser, E. (Eds.), *Causal Categories in Discourse and Cognition (Cognitive Linguistics Research, 44)*, 205-246.

Zufferey, S. & Cartoni, B. (2014). A multifactorial analysis of explicitation in translation. *Target* 26, 361-384.

Bijlage 1: Taalelementen die als negatie-element gebruikt kunnen worden

Voorvoegsels als negatie-element

- Werkwoorden
 - Bij werkwoorden kunnen de voorvoegsels *de-*, *ont-* en *dis-* een negatie uitdrukken.
 - Daarnaast kan ook het bijwoord *mis* als eerste lid van een samenstelling een negatie uitdrukken.
- Substantieven
 - In afleidingen kunnen de voorvoegsels *on-*, *non-* en *niet-* een ontkennende betekenis hebben.
- Adjectieven
 - In afleidingen kunnen de voorvoegsels *on-*, *non-*, *in-*, *a-* en *niet-* een negatie uitdrukken.

Constituenten als negatie-element

- Een ontkenning kan expliciet uitgedrukt worden door het bijwoord van ontkenning *niet*
- Een ontkenning kan ook impliciet uitgedrukt worden. Van een impliciete ontkenning spreken we allereerst in die gevallen waarin het bijwoord *niet* met andere woorden versmolten is tot woorden die een negatief betekenselement hebben, zoals *geen*, *niemand*, *niets*, *nooit* en *nergens*; zie hiervoor. Ook in *geenszins*, *in genen dele* en *niet in het minst*, die beschouwd kunnen worden als synoniemen van *niet* versterkt door een nadere bepaling bijv. *bepaald niet volstrekt/helemaal niet* of *zeker niet*), is een negatief betekenselement aanwezig. Verder bevatten ook de volgende woorden en woordcombinaties een negatief betekenselement: *alleen alleen maar allerminst amper enkel evenmin-als hoogstens maar minder moeilijk het minst nauwelijks niemendal niks nimmer noch noch-noch pas slechts ternauwernood uitsluitend voor(dat) weinig zelden zomin-als en zonder*.

Negatie		
Expliciet	impliciet	
	versmelting met <i>niet</i>	andere negatie-elementen ()
<i>(bepaald / volstrekt / absoluut / helemaal) niet</i>	<i>geen, niemand, niets, nooit, nergens</i>	<i>alleen, alleen maar, allerminst, amper, enkel, evenmin-als, hoogstens, maar, minder, moeilijk, het minst, nauwelijks, niemendal, niks, nimmer, noch, noch-noch, pas, slechts, ternauwernood, uitsluitend, voor(dat), weinig, zelden, zomin-als, zonder</i>

Bijlage 2: Test-items SCT

Negatie

	Lijst 1	Lijst 2
1	De manager is vandaag erg tevreden ...	De manager is vandaag erg on tevreden ...
2	De hele dag schijnt de zon ...	De hele dag schijnt de zon amper ...
3	Het nieuwe vest is schoon ...	Het nieuwe vest is niet meer schoon ...
4	Aan de kust is het mooi weer ...	Aan de kust is het geen mooi weer ...
5	De verjaardag van Roos is gezellig ...	De verjaardag van Roos is niet erg gezellig ...
6	Morgen ga ik naar school ...	Morgen ga ik niet naar school ...
7	Na het feest slaapt Liset vanavond thuis ...	Na het feest slaapt Liset vanavond niet thuis ...
8	De scooter van de buurman staat op de oprit ...	De scooter van de buurman staat niet op de oprit ...
9	De brug staat lang open ...	De brug staat nooit lang open ...
10	Jaap laat zijn hond 's avonds uit ...	Jaap laat zijn hond nooit 's avonds uit ...
11	's Avonds staat de televisie nooit aan ...	's Avonds staat de televisie aan ...
12	Ik maak mijn huiswerk niet in het weekend ...	Ik maak mijn huiswerk in het weekend ...
13	De leraar verwacht geen hoge opkomst bij de bijeenkomst ...	De leraar verwacht een hoge opkomst bij de bijeenkomst ...
14	De fiets staat niet tegen het tuinhek ...	De fiets staat tegen het tuinhek ...
15	Mijn neef gaat nooit naar de tandarts ...	Mijn neef gaat naar de tandarts ...
16	Het sportevenement van aankomende dinsdag gaat niet door ...	Het sportevenement van aankomende dinsdag gaat door ...
17	De internetbrowser loopt zelden vast ...	De internetbrowser loopt vast ...
18	Het water van de rivier stroomt niet erg hard ...	Het water van de rivier stroomt erg hard ...
19	Nienke komt nimmer te laat op haar werk ...	Nienke komt te laat op haar werk ...
20	De bedrijfsleider is morgen nauwelijks aanwezig ...	De bedrijfsleider is morgen aanwezig ...

Bijlage 3: Fillers SCT

	Lijst 1	Lijst 2
1	Jan heeft zijn oma altijd gerespecteerd, omdat ...	Arthur bewondert Julia, omdat ...
2	Elise feliciteerde haar broer, omdat ...	Gisteren heeft Peter Ans ontslagen, omdat ...
3	Max troost Olivia, omdat ...	Eva heeft Lars aangeklaagd, omdat ...
4	Ik verafschuw Koen, omdat ...	Kate hield van haar vriend, omdat ...
5	Wij hebben Joost bedankt, omdat ...	Sarah was bang voor haar opa, omdat ...
6	Gisteren ben ik gebeld door de klantenservice van de Volkskrant, omdat ...	Laura is gefascineerd door Picasso, omdat ...
7	Corrie is vorige week opgelicht door haar zoon, omdat ...	Hans is teleurgesteld in Emma, omdat ...
8	Mike werd gestoord door zijn nichtje, omdat ...	Wij werden misleid door Joop, omdat ...
9	Rick is tijdens de gymles verslagen door Jill, omdat ...	Charlotte raakte geïnspireerd door Steve Jobs, omdat ...
10	Amber wordt bespioneerd door haar buurman, omdat ...	Simon was geïntimideerd door Anna, omdat ...
11	Arthur bewondert Julia, hoewel ...	Jan heeft zijn oma altijd gerespecteerd, hoewel ...
12	Gisteren heeft Peter Ans ontslagen, hoewel ...	Elise feliciteerde haar broer, hoewel ...
13	Eva heeft Lars aangeklaagd, hoewel ...	Max troost Olivia, hoewel ...
14	Kate hield van haar vriend, hoewel ...	Ik verafschuw Koen, hoewel ...
15	Sarah was bang voor haar opa, hoewel ...	Wij hebben Joost bedankt, hoewel ...
16	Laura is gefascineerd door Picasso, hoewel ...	Gisteren ben ik gebeld door de klantenservice van de Volkskrant, hoewel ...
17	Hans is teleurgesteld in Emma, hoewel ...	Corrie is vorige week opgelicht door haar zoon, hoewel ...
18	Wij werden misleid door Joop, hoewel ...	Mike werd gestoord door zijn nichtje, hoewel ...
19	Charlotte raakte geïnspireerd door Steve Jobs, hoewel ...	Rick is tijdens de gymles verslagen door Jill, hoewel ...
20	Simon was geïntimideerd door Anna, hoewel ...	Amber wordt bespioneerd door haar overbuurman, hoewel ...

Bijlage 4: Stimuli SCT

Filler	Test-item	Negatie
--------	-----------	---------

	Lijst 1	Lijst 2
1	De verjaardag van Roos is gezellig ...	Kate hield van haar vriend, omdat ...
2	Max troost Olivia, omdat ...	's Avonds staat de televisie aan ...
3	Elise feliciteerde haar broer, omdat ...	Het nieuwe vest is niet meer schoon ...
4	Gisteren heeft Peter Ans ontslagen, hoewel ...	Charlotte raakte geïnspireerd door Steve Jobs, omdat ...
5	De leraar verwacht geen hoge opkomst bij de bijeenkomst ...	Wij werden misleid door Joop, omdat ...
6	Jaap laat zijn hond 's avonds uit ...	Sarah was bang voor haar opa, omdat ...
7	De hele dag schijnt de zon ...	Arthur bewondert Julia, omdat ...
8	Aan de kust is het mooi weer ...	De scooter van de buurman staat niet op de oprit ...
9	De scooter van de buurman staat op de oprit ...	Jan heeft zijn oma altijd gerespecteerd, hoewel ...
10	Rick is tijdens de gymles verslagen door Jill, omdat ...	Jaap laat zijn hond nooit 's avonds uit ...
11	De internetbrowser loopt zelden vast ...	Simon was geïntimideerd door Anna, omdat ...
12	De fiets staat niet tegen het tuinhek ...	Gisteren heeft Peter Ans ontslagen, omdat ...
13	Arthur bewondert Julia, hoewel ...	Eva heeft Lars aangeklaagd, omdat ...
14	Simon was geïntimideerd door Anna, hoewel ...	Ik maak mijn huiswerk in het weekend ...
15	Sarah was bang voor haar opa, hoewel ...	Amber wordt bespioneerd door haar overbuurman, hoewel ...
16	Laura is gefascineerd door Picasso, hoewel ...	Max troost Olivia, hoewel ...
17	Gisteren ben ik gebeld door de klantenservice van de Volkskrant, omdat ...	De manager is vandaag erg on tevreden ...
18	Kate hield van haar vriend, hoewel ...	Wij hebben Joost bedankt, hoewel ...
19	Charlotte raakte geïnspireerd door Steve Jobs, hoewel ...	Laura is gefascineerd door Picasso, omdat ...
20	Wij werden misleid door Joop, hoewel ...	De hele dag schijnt de zon amper ...
21	Morgen ga ik naar school ...	De leraar verwacht een hoge opkomst bij de bijeenkomst ...
22	Het sportevenement van aankomende dinsdag gaat niet door ...	Rick is tijdens de gymles verslagen door Jill, hoewel ...
23	Jan heeft zijn oma altijd gerespecteerd, omdat ...	Hans is teleurgesteld in Emma, omdat ...
24	Eva heeft Lars aangeklaagd, hoewel ...	De fiets staat tegen het tuinhek ...
25	Ik verafschuw Koen, omdat ...	Mijn neef gaat nooit naar de tandarts ...
26	Nienke komt nimmer te laat op haar werk ...	Het sportevenement van aankomende dinsdag gaat door ...

27	De bedrijfsleider is morgen nauwelijks aanwezig ...	Mike werd gestoord door zijn nichtje, hoewel ...
28	Hans is teleurgesteld in Emma, hoewel ...	Elise feliciteerde haar broer, hoewel ...
29	Mijn neef gaat morgen niet naar de tandarts ...	Corrie is vorige week opgelicht door haar zoon, hoewel ...
30	's Avonds staat de televisie nooit aan ...	Aan de kust is het geen mooi weer ...
31	Corrie is vorige week opgelicht door haar zoon, omdat ...	De verjaardag van Roos is niet erg gezellig ...
32	Wij hebben Joost bedankt, omdat ...	Ik verafschuw Koen, hoewel ...
33	Amber wordt bespioneerd door haar buurman, omdat ...	De internetbrowser loopt vast ...
34	Ik maak mijn huiswerk niet in het weekend ...	Morgen ga ik niet naar school ...
35	De brug staat lang open ...	Het water van de rivier stroomt erg hard ...
36	Het nieuwe vest is schoon ...	Nienke komt te laat op haar werk ...
37	De manager is vandaag erg tevreden ...	Gisteren ben ik gebeld door de klantenservice van de Volkskrant, hoewel ...
38	Het water van de rivier stroomt niet erg hard ...	De bedrijfsleider is morgen aanwezig ...
39	Na het feest slaapt Liset vanavond thuis ...	Na het feest slaapt Liset vanavond niet thuis ...
40	Mike werd gestoord door zijn nichtje, omdat ...	De brug staat nooit lang open ...